

כתיבה ועריכה: מאיר אביטן

דגים

נוטלים את הדג

הנהוגים לקיים את הסדר לפני ברכת המוציא יברכו לפני אכילת הדג "שהכל נהיה בדברו".

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַכֹּל נִהְיָ בְּדַבְּרוֹ.

לאחר האכילה אומרים בקשה זו:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁנִּפְּרָה וְנִרְבָּה כְּדָגִים.

נוסח אחר

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁירְבוּ זְכוֹתֵינוּ כְּדָגִים.

נוסח אחר - מי שאוכל ראש של דג

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ וְאֵלֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁנִּהְיָ לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנָב.

וְשִׁנְפָּרָה וְנִרְבָּה כְּדָגִים.

בקשה אישית:

כל אחד ואחד יכולים להוסיף את מה שברצונם שירבה, והכוונה היא למשהו בעל ערך משמעותי לחיים. כמו כן אפשר לציין את שאיפותינו לרצות להיות לראש ולא לזנב בתחום הלימודים, העיסוקים ועוד.

לראש ולא לזנב

ראש של דג מסמל את הרצון שלנו להיות לראש ולא לזנב. אנו שואפים בעצמנו לקבוע את החיים שלנו, ולא לאפשר לתת לחיים לזרום מבלי שליטה עליהם. אנחנו רוצים לדעת בשביל מה ניתנו החיים; למען איזו מטרה אנחנו קיימים ופועלים? וכן, כיצד הופכים אותם למועילים ומשמעותיים עבורנו? זהו ההבדל בין להיות ראש או להיות זנב.

המאכל:

ביהדות הדג מסמל פריון. כשיעקב מברך את בניו של יוסף, אפרים ומנשה, הוא אומר: "הַמֵּלֶאךֶה גִּבָּל אֶתִּי מִכָּל רֶעַ יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיְקַרָּא בְהֵם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתֵי אֲבָרָהִם וַיִּצְחַק וַיִּדְוֶה לְרֹב בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ", והכוונה היא שיתרבו כמו דגים, ולכן אומרים "שִׁנְפָּרָה וְנִרְבָּה כְּדָגִים".

הטעם לאכילת הדג:

האבודרהם¹ כתב שאוכלים דגים כדי שנבקש שנפרה ונרבה כדגים. על פי המסורת היהודית בדגים לא שולטת 'עין רעה', כלומר שהברכה שורה במה שנסתר מהעין, כפי שהדגים שבים נסתרים מעין אדם. כמאמר התלמוד בבלי:² "ר' יוסי בר' חנינא אמר: וידגו לרוב בקרב הארץ - מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם".

לפי אלה הרואים את העיקר באכילת הדג משום שהוא סמוי מן העין, מבקש האדם שמעשיו הטובים יהיו סמויים מן העין ובכך תשרה בהם הברכה. לכן יש נוהגים לבקש: "שְׁיִרְבוּ זְכוּתֵינוּ בְּדָגִים" - כאשר הדבר סמוי מן העין, תשרה הברכה ולא תתלווה אליה תופעה שלילית.

בדורות מאוחרים הוזכר שמי שקשה לו להשיג ראש איל יאכל ראש דג, וכך התמזג מנהג אכילת הדגים עם מנהג אכילת הראש של הדג, ובמקרה כזה מבקשים: "שְׁנֵהִיָּה לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָנְבִּי וְשִׁנְפָּרָה וְנִרְבָּה בְּדָגִים". יש קהילות שבהן לא נהגו לאכול דג בראש השנה.

הידעת?

• ועדת הדגים - קביעת שמות עבריים לדגים

ביאליק, שהתמנה לנשיא ועד הלשון העברית לאחר מותו של אליעזר בן יהודה, הקים ועדות רבות שיעסקו בשפה העברית. אחת הוועדות כונתה 'ועדת הדגים', והיא התמקדה בדגי מאכל המוכרים לבעלי חנויות דגים ולציבור הרחב. עד אז שמות הדגים היו בלועזית וביאליק מצא את הדרך לקביעת שמות עבריים לדגים. וכך הוא אמר בישיבת ועד הלשון, כשבאו הדייגים שהוזמנו לשיבה ושטחו בפני חברי הוועד את כל מיני הדגים המצויים בארץ:

"המלה 'דג' מחוסרת צלוצל נאה. נלך לפי כללי עבודתנו אל השפה הקרובה לנו ביותר - אל הארמית הקוראת לדג 'נון', ונשים לב למראיהם של הדגים: למין דג זה יש צורה אימהית - נקרא לו 'אמנון', ולזה יש צורה גמישה ודקת גזרה - נקרא לו 'שפרנון'." כך קבע שמות עבריים לכלל הדגים למיניהם.

1 הרב דוד (בר' יוסף) אבודרהם: פרשן תפילות נודע שחי במאה הארבע-עשרה (סביב שנת 1340) בספרו. מכונה גם בקצרה האבודרהם. נולד לרבי יוסף אבודרהם ונקרא על שם אבי אביו.

2 תלמוד בבלי: חיבור שבו מסוכמת הגותם ההלכתית והאגדית המרכזית של האמוראים - חכמי בבל וארץ ישראל בתקופה שלאחר חתימת המשנה, מתחילת המאה השלישית ועד לסוף המאה החמישית. התלמוד הבבלי נכתב בעיקרו כפרשנות על דברי דורות קודמים של חכמים, דהיינו על המשנה.